

INTRODUCCIÓ

ALMUDENA INIESTA MARTÍNEZ

Universitat Catòlica de Múrcia

La violència escolar, *bullying*, rebuig o victimització es mostren de formes divergents, i totes aquestes conductes afecten les relacions interpersonals de l'alumnat en el seu desenvolupament evolutiu normal i impedeixen que l'ensenyament es duga a terme de manera normalitzada, cosa que afecta el clima escolar i el desenvolupament psicosocial del subjecte. La violència s'emmarca en estructures que sustenten l'assumpció de les identitats de gènere, com la perpetuació dels rols establits per la societat com a determinants per al funcionament en el masculí i el femení. Per tant, el gènere adquireix un valor afegit en la violència, i els patrons que marquen els cànons que s'han de seguir per xiques i xics es predeterminen en manifestacions que deriven en actituds sexistes i discriminatòries en les quals subjau la violència. Aquesta relació arrelada de discriminació de gènere que perviu en la societat pot generar emocions negatives en les persones.

Les dificultats en la convivència d'escolars en els centres, on xiquets, xiquetes i adolescents en són partícips, bé com a protagonistes directes o bé com a víctimes, intervenen en una xarxa de relacions socials entrecruades que no són beneficioses.

Termes com *ciberacoso* o *cyberbullying* queden emmarcats dins de la violència que es presenta en el panorama social del segle XXI i mostren la pràctica de l'abús amb tecnologies com els dispositius mòbils i Internet, mitjançant la diversitat d'aplicacions que presenten.

Adolescents que suporten escenaris de violència entre companys i companyes, tant violència directa (física o verbal) com violència indirecta o relacional (ja siga presencial o a distància) a través de dispositius mòbils i espais virtuals en determinats casos, i que no ho verbalitzen i ho amaguen per por de represàlies; el professorat en moltes ocasions no arriba a detectar la presència de tals situacions i ni tan sols les mares i els pares són conscients de l'existència d'aquestes conductes. En altres casos, no se sap com actuar enfront d'aquestes situacions o s'acullen dins de la normalitat dels conflictes entre iguals, sense albirar que s'està enfront d'una situació d'abús o de discriminació.

El suport institucional ha de ser major del que ho és en l'actualitat, les víctimes

es troben indefenses enfront d'aquests contextos, el sistema penal ha d'oferir una resposta davant aquest tipus de violència escolar, *bullying*, *ciberassetjament*, *cyberbullying*, etc.

Són escasses les dades que tenim relacionades amb aquests tipus de violència i, per tant, ens enfrontem a situacions que són ocultades. Aquestes xarxes dificulten l'accés a dades reals. Al mateix temps, hi ha una necessitat real des dels estudis de gènere de dur a terme més recerques en aquest camp en què quede inclosa i s'anali-tze la variable gènere.

María Valvidares Suárez obri aquest número amb el seu treball «*Violencia escolar, patrones de género y derechos fundamentales. Una reflexión a partir del caso Carla*», que analitza la situació jurídica de la violència escolar i la necessitat imperiosa d'una major atenció per part dels centres escolars. Així, considerant la implicació de tots els agents de socialització i la deslegitimació dels fets en aquests successos de violència, analitza el gènere com a factor determinant que estableix diferenciacions entre el femení i el masculí. El succés de Carla, una xica que va acabar llevant-se la vida, és l'exemple més clar i detonant de cap a on porta aquesta violència vetlada i de com les xarxes socials formen part de la via per a regularitzar aquestes conductes.

Analitzant la rellevància de la construcció i activació dels estereotips de gènere, **Maite Garaigordobil i Carmen Maganto**, en el seu article «*Relación entre actitudes sexistas y variables emocionales positivas y negativas*», ens aporten aquesta recerca de tall empíric sobre sexisme, com la creença que empara les desigualtats entre els sexes; així, treballen termes com sexisme ambivalent, sexisme hostil i sexisme benèvol, estudiant la relació amb atribucions emocionals tant positives com negatives. Els resultats obtinguts conviden a deduir que les persones més sexistes tenen escassos sentiments de felicitat. Es reivindica la necessitat de més estudis que treballen les emocions i el sexisme, ja que és una àrea molt interessant per a poder desenvolupar programes de prevenció d'actituds sexistes de la violència de gènere des de la perspectiva de la psicologia positiva.

En aquesta línia de la recerca qualitativa s'emmarca l'article «*La calle, la primera marginación: el bullying en un espacio marginal de la capital de Cuba*». El treball realitzat per **Cecilia Alonso Martínez** és una recerca de caràcter etnogràfic en la qual es fa ressò de la situació marginal en què viuen xiquets, xiquetes i adolescents en dos barris de la capital. Aprofundeix en les relacions que s'estableixen entre els joves, les experiències de vida, les relacions de gènere i com són prede-terminades per la comunitat. La intervenció que es duu a terme és a través de l'ac-

ció participació, s'intenta desenvolupar la tècnica de treball (DAFO)¹.

En el següent treball «*Violencia escolar i relaciones de género: una aproximación teórica*» realitzat per **Almudena Iniesta Martínez i Ana Isabel Invernón Gómez**, tractem de conceptualitzar i delimitar la terminologia tan extensa i diversa vinculada amb violència escolar. Una vegada emmarcats els termes, s'estudia la relació que s'estableix entre el gènere, violència escolar i *bullying* en l'etapa de l'adolescència. La proximitat dels constructes exposats els fa indissolubles, l'exposició a models violents i les relacions de poder que s'estableixen des de la infància marquen el seu desenvolupament evolutiu i condueixen a la justificació, en molts casos, de la violència. Es comprova en les recerques dutes a terme sobre aquest tema que els xics s'involucren en violència més física a diferència de les xiques, que practiquen un tipus de violència més relacional. Es pot afirmar que la violència genera violència, per la qual cosa la violència escolar pot arribar a derivar en conductes de violència de gènere.

Seguint amb les relacions de gènere i *bullying*, es presenta una investigació metodològica amb el títol «*El conflicto de rol de género masculino y su vinculación con el acoso escolar (bullying)*». Els seus autors **Raúl Navarro, Elisa Larrañaga i Santiago Yubero** tracten en el seu article la formació de la identitat des de posicions de força i poder com a punt de partida per a la interiorització d'uns models de masculinitat relacionats amb l'agressivitat. Analitzen el conflicte de rol de gènere com a determinant de resultats negatius sobre l'estat psicològic de l'individu o en els altres, aquells que pateixen el conflicte adverteixen el temor per la seua pròpia existència. El *bullying* es percep com l'adhesió a les normes de gènere. Assenyalen que l'assetjament escolar deriva d'un entrecruament d'associacions entre variables, entre les quals estan el gènere i el conflicte de rol de gènere masculí.

Abordem un estudi empíric de **Reyes Sánchez, Céleste León, Bélen Martínez-Ferrer i David Moreno**, «*Adolescentes agresores en la escuela. Un análisis desde la perspectiva de género*», en el qual des d'un enfocament ecològic estudien les variables psicosocials que afecten l'agressor i la víctima, també s'analitza el gènere com a modulador de la violència. Els resultats mostren com xiques i xics ofereixen puntuacions divergents depenent de les variables. Entre altres dades interessants, mostren en el seu estudi que les xiques, malgrat implicar-se en conductes violentes, es troben més adaptades al seu entorn social a diferència dels xics.

Del que no hi ha dubte és de la significativitat de les estructures socials que po-

¹ DAFO, Debilitats, Amenaces, Fortalesa i Oportunitats.

tencien aquestes actituds. **Práxedes Muñoz Sánchez i Mercedes Álvarez García** en el seu article «*La escucha etnográfica en la violencia de género desde espacios educativos. Reflexiones para descolonizar el feminismo*», es basen en la idea del que és privat i el que és públic i accentuen el seu treball en les narratives recollides en contextos educatius multiculturals i interculturals. Analitzen la violència de gènere dins de la cultura escolar. Aquesta no es pot entendre sense paràmetres com la jerarquia de poder establida en les relacions de gènere que marquen tant els espais socioeducatius com els privats. Des d'un enfocament integrador i humanista es posa en alça la diversitat i la necessitat de pertinença a la comunitat.

En aquesta línia de la violència de gènere es presenta l'article d'**Irene Libèria Vaja, Belén Zurbano Berenguer i Daniel Barredo Ibañez**, «*Percepciones de los jóvenes acerca de las actuaciones y discursos públicos sobre la violencia de género en España*». Què sent, què pensa la gent jove davant la violència de gènere? Poder donar resposta a aquestes qüestions és essencial per a conèixer com s'enfronta la joventut a temes socials tan alarmants i de tanta rellevància social com és la violència de gènere. Imiten els patrons establits i reproduïxen conductes sexistes i això continua succeïnt sense que ningú s'alarme i ho paralitzi. La xarxa de la qual tot forma part és molt àmplia; si no desconstruïm aquesta estructura social, continuarem en l'abisme de la violència.

Com últim treball i des d'una línia més literària, **Marta G. Moreno** presenta el seu article, «*La influencia del arquetipo de la gran madre en el bullying a través de Carrie (1974) de Stephen King*». L'autora d'aquesta recerca utilitza la literatura de la mà de Stephen King i la seua novel·la *Carrie* per a estudiar les actituds relacionades amb el matriarcat, la violència i com l'adolescència es presenta com una etapa convulsa entre totes aquestes variables.